

Knygos *Perlaužto kryžiaus kodas* pristatymas ir plakatų paroda

Lietuviškų 1862 m. plakatų su perlaužto kryžiaus atvaizdu istorijos pėdsakais

(Prie 1863–1864 metų ginkluoto sukilimo ištakų)

Minint 157-tas 1863–1864 m. ginkluoto sukilimo pradžios metines pristatoma nauja istorikės Aldonos Prašmantaitės parengta šaltinio publikacija „Perlaužto kryžiaus kodas. Lietuviški 1862 m. plakatai“. Publikacijos objektas – unikalus artefaktas patriotinių manifestacijų, vykusių buvusios Abiejų Tautų Respublikos žemėse ginkluotos kovos išvakarėse. Tai Šiaurės Žemaitijoje 1862 m. platinti ranka piešti plakatai su perlaužto kryžiaus atvaizdu ir lietuvišku tekstu, kviečiančiu ginti katalikų tikėjimą nuo „maskolių“. Plakatų platinimo akcija truko penketą mėnesių – nuo 1862 metų kovo mėnesio pradžios iki liepos mėnesio antrosios pusės. Dabartiniame tyrimo etape turimomis žiniomis ant 10 bažnyčių sienų/durų buvo išklijuota 11 plakatų. Į visumą surinktos ir publikuojamos visų šiuo metu žinomų plakatų originalų faksimilės, jų 1862 m. ir XX a. pradžioje darytos kopijos bei tekstų perrašai.

Pristatomos knygos įvadinėje knygos dalyje svarstoma, kada ir kokiomis aplinkybėmis plakatai atsirado? Kas buvo jų autorius/autoriai? Kada ir kas pasirūpino juos išsaugoti? Kada 1862 m. ant bažnyčių išorinių sienų klijuotas plakatas, nūnai tyrėjų siejamas su lietuviško plakato ištakomis, tapo eksponatu? Remiantis istoriografija ir pirminiais šaltiniais formuluojami klausimai ir ieškoma atsakymų. Akcentuojama šio vizualaus XIX a. istorijos šaltinio svarba politinės ir socialinės istorijos, menotyros ir lietuvių kalbos raidos tyrinėjimams.

Pristatant knygą bus surengta dviejų originalių 1862 m. lietuviškų plakatų, kurie yra saugomi Lietuvos valstybinių institucijų dokumentų fonduose, paroda. Pirmąkart viešai bus eksponuojamas 1862 m. balandžio 8 d. ant Kurtuvėnų Šv. Apaštalo Jokūbo bažnyčios durų buvęs priklijuotas plakatas (Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos nuosavybė). Antrasis – Lietuvos nacionalinio muziejaus nuolatinėje ekspozicijoje ne vienerius metus rodomas vadinamasis Šaukėnų egzempliorius. Tai vienintelis iki mūsų dienų išlikęs 1862 m. plakatas, kurio eksponavimo istorija prasidėjo XX a. pradžioje.

Renginyje dalyvaus:

knygos parengėja, istorikė *Aldona Prašmantaitė* (Lietuvos istorijos institutas);

renginio vedėjas, istorikas *Žygintas Būčys* (Lietuvos nacionalinis muziejus); grafikas, plakatistas Lietuvos plakato istorijos tyrinėtojas *Juozas Galkus*; istorikė *Reda Griškaitė* (Lietuvos istorijos institutas); dailės istorikė *Skirmantė Smilingytė-Žeimienė* (Lietuvos kultūros tyrimų institutas); istorikė *Olga Mastianica-Stankievič* (Lietuvos istorijos institutas); istorikė *Vilma Žaltauskaitė* (Lietuvos istorijos institutas).